MONTESSORI HERNA PRO MALÍČKY
věk cca 6-18 měsíců

vstupní informační texty pro nové klienty

červen 2021

MONTESSORI HERNA
V Zátiší, České Budějovice
Mgr. Hanka Kalová, tel. 606789421
www.montessoriherna.cz

Montessori pro nejmenší je způsob fungování s dětmi umožňující jejich samostatnost a zkušenosti

Montessori pedagogika staví na vrozené potřebě malých dětí fungovat v reálném světě samy a na zájmu začlenit se do života svého okolí. Malé děti potřebují vykonávat stejné činnosti, jaké vidí u nás dospělých. Potřebují získávat **vlastní a opravdové zkušenosti** a přitom používat reálné předměty (skleněné skleničky, kovové příbory, porcelánové talířky…), předměty přiměřené velikosti, se kterými se jim daná činnost snadněji osvojuje, a zároveň takové, díky kterým děti mohou vnímat důvěru dospělých v jejich schopnosti

Hlavní myšlenka montessori přístupu *„pomoz mi, abych to dokázal sám“* vyjadřuje potřebu dítěte konat samo a dospělého vyzývá k takovému jednání, které **umožňuje dítěti v rámci jeho aktuálních možností a schopností zvládat jednotlivé činnosti CO NEJVÍC SAMOSTATNĚ**

A u nejmenších človíčků je montessori také o přirozené **SPOLUPRÁCI** DOSPĚLÝCH S DĚTMI A O POSKYTOVÁNÍ FUNKČNÍCH INFORMACÍ

A aby i ti nejmenší mohli začít sbírat zkušenosti, dá se jim **POSKYTOVAT**:

- připravené prostředí, ve kterém mohou fungovat soběstačně
- předměty/aktivity, které umožňují procvičovat různé činnosti
- postupy zacházení s předměty (= vzory)
- dostatek času na procvičování činností
- spolupráci a blízkost dospělého, tj. být k dispozici, když dítě potřebuje spolupráci, a přitom směřovat k rovnováze mezi pozorováním a zásahy
- pozornost, porozumění, důvěra, láska …

Montessori je přístup k dětem v běžných denních situacích (nejen v herně) ☺
nejde o hru s několika pomůckami, jde o fungování v realitě v přítomnosti

Je dlouhodobě odpozorováno, že malé děti procházejí obdobími zvýšené vnímavosti, kdy mají intenzivní potřebu po určitou dobu opakovat nějakou činnost až do jejího zvládnutí. Děti potřebují zkoumat, objevovat, seznamovat se s prostředím, seznamovat se s běžnými zvyklostmi naší společnosti, potřebují vnímat zvuky a mateřský jazyk, potřebují se hýbat-pohybovat, potřebují být aktivní, potřebují pečovat o sebe, pečovat o prostředí, potřebují pracovat… **potřebují téměř neustále zdokonalovat své dovednosti SKRZE VLASTNÍ ČINNOST** ☺ **potřebují si** opakovanou aktivitou **potvrzovat nové poznatky, nabírat znalosti**

Montessori poskytuje kvalitní návody a množství tipů na aktivity malých dětí. A také nechává prostor pro vývoj na základě potřeb, ne na základě toho, co děti baví či nebaví. Malé děti konají pro činnost samotnou, pro sbírání poznatků o světě, pro učení. Nejmenší děti netuší, co dospělí vnímají pod pojmem zábava, dokud jim to nezprostředkují. Ty **nejmenší děti jsou aktivní samy od sebe,** jsou vedeny instinktem, intuicí, vrozenými vnitřními potřebami, možnostmi prostředí… a samozřejmě i startujícími mentálními programy mysli…

Malé děti se přizpůsobují okolnímu světu, snaží se začlenit se mezi nás

Montessori pro nejmenší je o přirozené spolupráci dospělých, aby si děti měly šanci osvojovat základní dovednosti a procvičovat běžné denní činnosti, např.

- oblékat se – natahovat a svlékat nohavice, strkat ručičky do rukávů, posunovat zipem, rozepínat a zapínat druky/patenty, natahovat a svlékat ponožky, čepice...
- obouvat se – zouvat botičky, zalepovat suché zipy, rozvazovat tkaničky
- stolovat, jíst, pít – připravit si jídlo, prostírání, talířek, lžičku, skleničku; samostatně jíst a pít; dokázat smést ze stolu drobečky, utírat prostírání…
- postarat se o sebe, o prostředí, o své věci atd. atd.

U malých dětí **jde o DLOUHODOBÝ PROCES**, než se naučí např. nalévat pití a pít ze skleničky. Začíná to přenášením fazolek z mističky do mističky, pokračuje přesýpáním a posléze přeléváním vody mezi skleničkami či džbánky a pak pokračuje zručností nalít si správné množství vody z džbánku do skleničky a schopností sebeobsluhy. S tím často souvisí utírání kapiček vody hadříkem ze stolku, utírání podlahy hadrem/mopem, mytí nádobí a utírání ručiček…

Když má malé dítě k dispozici optimální množství reálných předmětů přiměřené velikosti, má možnost vidět opakovaně jednoduché a funkční postupy zacházení a je mu dopřán dostatek času na procvičování, výsledkem může být **postupně se rodící soběstačnost** a s tím související **vnitřní spokojenost a jistota**

Montessori přístup z pohledu dospělého také znamená

- vnímat dítě jako bytost s obrovským potenciálem
- pozorovat dítě pro zjišťování jeho záměrů, potřeb a senzitivních období
- znát možnosti, jak dítěti vyjít vstříc, a dělat to
- nezištně ukazovat, co lze dělat, bez záměru dítě něco učit
- vnímat, že chyba je příležitost k hledání řešení
- poskytovat dostatek času na hru, procvičování, aktivitu i na fáze klidu
- poskytovat informace o běžných hranicích („co/kde ano a co/kde ne“)
- přistupovat k dítěti a komunikovat s ním i s okolím rovnocenně
- poskytovat dítěti možnost vědomí souvislostí
- zprostředkovávat dítěti vztah k okolí, k přírodě, k míru i k principu života skrze vlastní jednání

…být vnitřně v klidu v naladění na přítomnost tj. na to, co je potřeba

Montessori herna je trenažér

Herna je **trenažér pro život – pro sbírání zkušeností**. Děti mají možnost osvojovat si dovednosti a nové poznatky, učit se respektovat hranice i jeden druhého, učit se, jak se „funguje“ ve společnosti... A dospělí mají možnost učit se s dětmi vědomě spolupracovat, vnímat je a komunikovat s nimi, a **poskytovat jim takové informace, které vedou k řešení situací**… Zkrátka učit se fungovat s dětmi naladěně v každém okamžiku… a to je **o hledání a nalézání rovnováhy** mezi potřebami dítěte a našimi potřebami, mezi potřebami skupiny i herny, a také mezi běžnými hranicemi, oprávněnými požadavky, bezpečností… Neexistuje na to univerzální návod, ale dá se říci, že klíčem k fungování v herně může být na jedné straně **mentální uvolnění**, **vnitřní rovnováha** a schopnost ustoupit z postoje ega (tj. osobnosti), a na druhé straně **jistota** v postojích a **flexibilita** pramenící z moudrosti

Hlavní myšlenky přístupu M. Montessori

Maria Montessori (1870-1952) se zaměřila na dětskou schopnost přijímat poznatky ze svého okolí a na jejich neúnavný zájem o práci s pomůckami. Všechno vybavení, všechna cvičení, přístupy i metodiky, které vyvinula, vychází **z poznatků získaných při pozorování dětí vyvíjejících činnost samovolně a samostatně bez zásahů dospělých**

„POMOZ MI, ABYCH TO DOKÁZAL SÁM“

Tato prosba v kostce shrnuje celý přístup pedagogiky Marie Montessori. Dítě potřebuje samostatnou činnost, vlastní aktivitu a teprve když si neví rady, obrací se na dospělého, který pak svým příkladem, pochopením, respektem, pozorností na přítomnost a způsobem komunikace může přispět k tomu, aby dítě vlastními silami a svým tempem získávalo nové zkušenosti.

DÍTĚ SAMO VOLÍ SVÉ ČINNOSTI

Ono samo má rozhodující vliv na svůj vývoj. Samo volí, co bude dělat, s čím, s kým a jak dlouho. Následování jeho intuice pak ústí ve vlastní aktivitu, která se největší měrou podílí na samostatnosti a sebejistotě. A ačkoliv se vyvíjí v kontaktu s prostředím, z něhož čerpá podněty, a s lidmi v jeho okolí, pouze dítě samo určuje, které podněty a kdy ovlivní jeho vývoj.

DÍTĚ PROCHÁZÍ OBDOBÍMI ZVÝŠENÉ VNÍMAVOSTI

Každé dítě prochází mnoha různými senzitivními obdobími. Jsou to časové úseky, během nichž má dítě silný zájem či nadšení pro opakování nějaké činnosti, kterou si díky zaujetí může osvojit velmi rychle. Dítě je schopno se intenzivně soustředit na činnost, která ho zaujme. **Když se daří neklást dítěti překážky a vycházet vstříc potřebám pramenícím z jeho senzitivity, dítě má klid na činnost, rozvoj a na bytí v přítomnosti.**

DÍTĚ POTŘEBUJE KVALITNĚ, tj. FUNKČNĚ PŘIPRAVENÉ PROSTŘEDÍ

Prostředí připravené dětem na míru je klíčové pro osvojování nových poznatků a sbírání zkušeností samostatně a soběstačně, tj. bez vnější pomoci. Připravené prostředí je čisté, prosluněné, estetické, přehledné, logicky a prakticky uspořádané a především prakticky použitelné. Kvalitně připravené prostředí je základ spokojenosti a základ učení.

PRO DÍTĚ JE RUKA SKVĚLÝ NÁSTROJ

Při získávání nových poznatků je třeba vycházet z konkrétního poznávání a manipulace s věcmi. Práce rukou je základem pro pochopení věcí a jevů i pro rozvoj myšlení a řeči.

Jsem pro dítě vzor (kdykoli a kdekoli)

Dítě se učí nápodobou, zapamatovává si veškeré pohyby… činnosti… slova… jednání osob svého okolí (i jejich vnitřní naladění v různých situacích). Proto je pro něho **podstatné vidět od začátku funkční vzory**. Při pobytu s malým dítětem je podstatné vědomí, že dítě často kopíruje činnosti po nás nebo že jeho činnost může mít často základ v našem předchozím konání, způsobu myšlení i v našich postojích

To, co dítě vidí, velmi často může přebírat jako vzorce pro svou činnost. Má smysl konat vědomě s ohledem na to, **aby dítě mohlo dokázat po nás jednotlivé činnosti co nejjednodušším způsobem napodobovat**

Má smysl **vlastním příkladem NEZIŠTNĚ UKAZOVAT, JAK SE ŽIJE…**

- **Jak se stoluje** – jak se nosí talířky, skleničky, příbory, prostírání; kde má vše své místo; jak se pije, jak se jí… jak se utírají ústa… jak se jí vědomě… kde je místo na stolování a kde ne… jak se zametají drobečky po jídle…
- **Jak se obléká** – jak se navlékají ponožky, jak se oblékají trička, kalhoty… jak se dají strčit ruce do rukávů… kde se dá oblečení chytit, aby se do něj dobře mohlo… jak se dá uchopit zip a jak jej táhnout… kde jsou suché zipy a co s nimi… jak fungují plastové druky a patenty, knoflíky a přezky… jak se skládá oblečení… kam se ukládá… kam patří špinavé prádlo… jak se věší oblečení na háčky a na ramínka…
- **Jak se pečuje o sebe** – jak se češe, jak se smrká, jak se myjí ručičky, jak se myje obličej, jak se chodí na wc/nočník a jak se utírá, jak se myje tělo, jak se sprchuje, jak se myjí vlasy, jak se maže krémem/olejíčkem…
- **Jak se pečuje o prostředí a o věci** – jak se nosí předměty, jak se vrací vše po použití zpátky, jak se utírá nebo myje stůl, jak se myje podlaha, jak se luxuje, jak se prádlo pere-věší-suší-skládá a kam se vrací čisté, jak se zalévají květiny, jak se čistí zrcadlo, jak se čistí boty, jak se leští dřevo/kovy, jak se utírá prach, jak se převlékají peřiny, jak se větrá, jak se balí věci do batůžku a jak se vybalují
- **Jak se připravují pokrmy** – jak se krájí, loupe, škrábe, strouhá, drtí, míchá, mixuje… jak se myje nádobí… jak se obsluhuje myčka… jak se servíruje jídlo… jak se servíruje pití… jak se děkuje za suroviny/potraviny
- kde se hraje / kde se nehraje… kde se jí / kde se nejí… kde se dá běhat a kde ne... s čím a kde se dá házet a s čím/kde ne… kde se dá fungovat hlasitě… kde se mluví tiše… jak se oslovují lidé… jak se zdraví… jak se děkuje… jak se uvolněně pozoruje svět ☺

Malé děti potřebují mnohokrát a opakovaně vidět od nás dospělých, jak se s předměty dá zacházet. Cokoli, co děláme V HERNĚ my dospělí, slouží jako vzor pro všechny. Proto má smysl konat vědomě s ohledem na všechny děti (i dospělé). Má smysl např. nosit věci oběma rukama, obcházet koberečky, jíst a pít u stolečku, tiše komunikovat atd.

K představení pomůcky/aktivity dítěti se užívá přirozená vlastní hra nebo tzv. „skrytá prezentace“, tj. vědomá ukázka hry s pomůckou. Klíčem k ukázce je **NEZIŠTNÝ PŘÍSTUP, hrát si či předvádět činnost bez nároku na výsledek/efekt**

Není cílem něco dítě naučit ale „jen“ poskytnout informaci

Při zacházení s věcmi v herně má smysl soustředit se na

- pomalé, klidné, promyšlené pohyby
- přenášení předmětů oběma rukama
- přenášení předmětů po jednom
- rozmisťování předmětů na kobereček zleva doprava nebo shora dolů
- to, aby se dítě na hru dívalo ze správné strany tj. ne odnaproti, aby nevnímalo obraz zrcadlově
- dokončování činností (uklízení koberečků, podložek, uklízení svačinek, i když nejsou dojedené, zasunování židlí atd.)
- tiché ukázky – tj. během manipulace s předměty má smysl nekomentovat, jen se ukazují jednotlivé pohyby
- poskytování jednoduchých pojmů, názvů, informací
- spolutvoření klidné atmosféry

Pro maminky těch nejmenších

Pro maminky těch nejmenších dětí v herně je podstatné vědomí, že byť jejich děti procházejí rychlým fyzickým vývojem, absorbují postupy činností ze svého okolí svým tempem, pozvolna a zároveň **neustále**. Maličké děti v herně zpočátku pomůcky zkoumají svým způsobem

Roční děti se **potřebují** co nejvíce pohybovat, tj. **neustále procvičovat hrubou motoriku** - chůzi, lezení, stoupání, zvedání, sedání na židličky, stoupání ze židliček, obcházení nábytku s oporou, chůzi po schodech… **potřebují získávat jistotu v držení těla a ve stabilním postavení**. A potřebují to procvičovat opakovaně a dlouhodobě

Chůze je pro děti v tomto období základní životní aktivita a samozřejmě s ní přichází i **přenášení předmětů** (pro nás často postrádající smysl). Pro dítě je důležitější chůze sama, uchopování předmětů a nošení samo o sobě než to, že po něm někdo chce, aby zase vrátilo předmět na své místo. Odnášení předmětů na jejich místa děti „přebírají“ postupně z příkladu okolí a hlavně díky vzoru a díky klidné spolupráci maminky

Nejmenší děťátka se pohybují prostorem, sem tam se jim podaří vhodit kuličku do krabičky nebo navléci kroužek na kolík, a vnímají, co se děje v jejich blízkém okolí. Sledují ostatní děti, dospělé, všechny a všechno. Často si z pohledu maminek zdánlivě ani nehrají, a přesto má pro ně navštěvování herny **smysl**, protože mají možnost od počátku sledovat, jak se s jednotlivými předměty zachází, a když k daným činnostem dorostou, začínají je v životě využívat. Díky tomu, že je jim nezištně ukazováno „co a jak“, si postupně zvykají nejen na přenášení aktivitek ke stolečku, na sezení u činnosti, na používání koberečků, na místa, kam jednotlivé předměty patří…

Je na místě velké porozumění a pochopení pro schopnosti dítěte v daném věku. Nemá smysl srovnávat činnost ani podobně „starých“ dětí, vývoj je znát každý týden, ale porovnatelné to není nikdy. Každý má svůj způsob, svoje tempo… ale všichni potřebují dospělého naladěného na přítomnost, na dítě i na „sebe“

Maminky se v herně učí respektovat tempo svého dítěte, akceptovat jeho způsob zacházení s předměty, učí se s dítětem komunikovat na bázi oboustranného respektu, učí se vnímat dítě v přítomných okamžicích, učí se hledat slova, která situace řeší, zjišťují, co jejich dítě zajímá, a mají možnost vnímat jedinečnost vlastního dítěte, oceňovat jeho činnost a vědomě být s ním

Dospělí v herně a komunikace

- DOSPĚLÍ s dětmi spolupracují a ukazováním-informacemi-navigací jim poskytují návod, jak přenášet předměty z poliček **na místo pro hru, tj. na stolek nebo kobereček**, a po použití zase vracet věci na své místo
    - na pomůcku, kterou dítě pro hru zvolí, tj. odnese si ji na místo k hraní, má po dobu používání „**právo prvního“** (které je potřeba respektovat) a také nese za pomůcku po celou dobu **odpovědnost**, že zůstane v pořádku a že zase bude vrácena na své místo
        - takto to platí především v hlavní herně (nad 18 měsíců), ale u Malíčků odpovědnost nese spíše maminka a **právo prvního se v mnoha situacích neřeší**, protože malí človíčci do těch 18 měsíců (kteří se v herničce pohybují) ještě nemají plně probuzené „vědomí osobnosti“ (a z toho plynoucí chtění) a tak je pro ně přirozené sdílet předměty, pomůcky, aktivity, tj. nevadí jim, když si s tím, co přinesou, přijde hrát někdo další; takže je spíš na duchapřítomnosti maminek, jak „ošetřit“ jednotlivé situace, aby byla nakonec pomůcka zase vrácena po použití všemi dětmi do poličky
        - a jinak, tam kde děťátko už jedná tak, že si chce aktivitu nechat pro sebe, tam je k právu prvního většinou potřeba v situacích **verbálně přispět**, vykomunikovat, co je potřeba, a ochránit dítěti herní prostor a danou aktivitu před ostatními zájemci, protože starší děti už jasně „jdou“ po vlastních zkušenostech, nechtějí se DOČASNĚ o nic dělit A JE TO V POŘÁDKU. Děti dorostou do období spolupráce s vrstevníky až ve školkovém věku **a dokud potřebují pracovat samy za sebe, je to respektováno**

- DOSPĚLÝM se hodí znát jednotlivé pomůcky, znát jejich názvy a dokázat opakovaně pojmenovávat i jejich jednotlivé části

- DOSPĚLÍ pojmenovávají předměty jednoduše - jedním slovem – př. *tácek, houbička, sklenička, kapka, hadřík, kráječ, prkýnko, barva, pastelka, kobereček, stolek, židle, dřez, kohoutek…* - pro seznamování se s názvy předmětů, pro rozvoj jazyka a pro snazší orientaci v prostoru

- **DOSPĚLÍ mluví tiše** a ke komunikaci s dětmi používají popis, tj. krátké větičky, např. o tom, co sami jdou právě udělat nebo dělají (např. *teď vezmu domeček s kuličkou a odnesu ho na stoleček, tady je….*)

- samozřejmostí je čistá výslovnost, protože nejmenší děti procházejí dlouhodobým senzitivním obdobím na osvojování mateřského jazyka

- pro informování či navigování mohou DOSPĚLÍ používat oznamovací větičky typu
    - *„kroužek **se dá** nasadit na kolík“*
    - *„kuličku **můžeš** vhodit do otvoru“*
    - *„tady je taštička, **dá se** položit sem“* – a fyzicky se místa dotknout

- **PRO DOSPĚLÉ (i pro jejich děti) má smysl zaměřovat se na přítomnost, na jednotlivé okamžiky**, sledovat, kam směřuje pozornost dítěte a jaký má dítě záměr (není potřeba komentovat minulost, budoucnost, hodnotit, porovnávat..)

děti „žijí“ v přítomnosti a učí se fungovat v našem světě,
viditelný pokrok či výsledky se často projevují až za delší čas,
ale když děti povyrostou a dokáží se o sebe postarat, stojí to za to

„Montessori“ maminka

… vnímá dítě v přítomnosti
… pozoruje
… odhaduje záměr dítěte
… zprostředkovává dítěti zkušenosti
… připravuje pro dítě prostředí
… pořizuje předměty, vyrábí aktivitky a nelpí na jejich použití
… nezištně vede svým příkladem
… je připravená/ý k akci, když je žádán/a
… nezasahuje do činnosti dítěte nadbytečně
… a zároveň umí poskytnout jasné hranice, tam kde je potřeba
… respektuje sebe, dítě, okolí, vše
… zná své možnosti a je s nimi v souladu
… a zná potřeby dítěte

… ví, že montessori pedagogika je pouze kvalitní nástroj
a že **podstatná je přítomnost a směřování k rovnováze,**
i kdyby to bylo „nemontessori“ ☺

a vše ostatní přichází v naladění na daný okamžik